

ZESZYT NR 11 (2015)

ekonomia

międzynarodowa

Ekonomia Międzynarodowa
Nr 11 (2015)

Wydawca: Uniwersytet Łódzki
(Publisher: University of Lodz)

www.ekonomia-m.pl

ISSN: 2082-4440 – wydanie papierowe (paper edition)

ISSN: 2300-6005 – wydanie elektroniczne (electronic edition)

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją referencyjną
(Electronic edition is the reference version of the journal)

Droga Litwy do strefy euro

Eugeniusz Gostomski*

Wstęp

Po uzyskaniu niepodległości w marcu 1990 r. Litwa przystąpiła do budowy demokratycznego systemu politycznego i gospodarki rynkowej. Kamieniem milowym w procesie transformacji gospodarczej było wstąpienie jej w 2004 r. do Unii Europejskiej, co stało się istotnym czynnikiem przyczyniającym się do dynamicznego rozwoju litewskiej gospodarki w następnych latach. Litwa pragnęła jak najszybciej osiągnąć swój drugi strategiczny cel w zakresie integracji gospodarczej z krajami Europy Zachodniej, którym miało być wprowadzenie wspólnej waluty europejskiej. Droga do tego celu wiodła przez spełnienie kryteriów konwergencji określonych w unijnym Traktacie z Maastricht. Już 28 czerwca 2004 r. na wniosek rządu i banku centralnego kraju litewska waluta (lit) została włączona do mechanizmu kursowego ERM II. Równoległe podjęto wysiłki na rzecz ograniczenia w kraju inflacji i spełnienia fiskalnych kryteriów konwergencji. W 2007 r. Litwa była już o krok od przyjęcia jej do strefy euro. Przeszkodą okazała się stopa inflacji wyższa tylko o 0,1 punktu procentowego (p.p.) od wielkości referencyjnej. Zaś w 2008 r. zaczął się globalny kryzys finansowy i gospodarczy, który bardzo boleśnie dotknął litewską gospodarkę, oddalając ją od członkostwa w strefie euro. Jednakże Litwie szybko udało się przezwyciężyć kryzys, ograniczyć inflację i uporządkować finanse publiczne, co otworzyło jej drogę do wprowadzenia wspólnej waluty europejskiej. 1 stycznia 2015 r. Litwa stała się dziewiętnastym krajem Eurolandu.

Celem artykułu jest wykazanie, że u podstaw starania się Litwy o uzyskanie członkostwa w strefie euro leżały nie tylko czynniki ekonomiczne, ale także po-

* Eugeniusz Gostomski – dr hab. nauk ekonomicznych, prof. UG, Uniwersytet Gdański, Wydział Ekonomiczny, Instytut Handlu Zagranicznego.

lityczne, a mianowicie dążenie – za pomocą wspólnej europejskiej waluty – do silniejszego związania się z krajami Europy Zachodniej w obliczu zagrożenia ze strony ekspansywnej polityki Rosji. Pragnienie pozbycia się etykiety kraju post-sowieckiego, a więc cechującego się wyższym ryzykiem politycznym, jednoczyło wokół celu wprowadzenia euro zasadnicze siły polityczne kraju. Podstawą napisania artykułu były przegląd literatury fachowej polskiej i zagranicznej oraz obserwacje własne autora podczas pobytu na Litwie.

Transformacja gospodarcza i sukcesy ekonomiczne Litwy

Litwa o powierzchni 65 tys. km² i z niespełna 3 milionami mieszkańców należy do najmniejszych państw członkowskich Unii Europejskiej. Jest to kraj nizinny, w znacznym stopniu zalesiony, pozbawiony bogactw mineralnych (oprócz torfu i surowców dla budownictwa), ale dysponujący stosunkowo dobrymi warunkami do rozwoju rolnictwa. 80 % mieszkańców to katolicy. Litwini są dobrze wykształceni i chętnie podkreślają swoje związki historyczne z pozostałymi krajami bałtyckimi i państwami skandynawskimi. Na skutek ujemnego przyrostu naturalnego i masowych wyjazdów młodych ludzi za granicę w poszukiwaniu lepszej pracy, które nasiliły się po przystąpieniu Litwy do UE w 2004 r., liczba mieszkańców zmniejszyła o około 10%, struktura demograficzna społeczeństwa litewskiego uległa pogorszeniu.

Na początku lat 90. XX wieku na Litwie, podobnie jak na Łotwie i w Estonii, rozpoczął się wspierany przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy i Bank Światowy, oparty na konsensusie waszyngtońskim, proces gruntownej transformacji gospodarczej. Transformacja polegała na: uwolnieniu prawie wszystkich cen towarów i usług, utworzeniu niezależnego banku centralnego, wprowadzeniu wymieniałości waluty i stworzeniu podstawowych zrębów rynku finansowego, zdyscyplinowaniu finansów publicznych (redukcja deficytu budżetowego głównie poprzez cięcie wydatków państwa), otwarciu kraju na inwestycje zagraniczne, prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, likwidacji kołchozów i sowchozów oraz zapoczątkowaniu zmiany struktury gałęziowej gospodarki narodowej w kierunku zwiększenia roli usług i sektora małych oraz średnich przedsiębiorstw. W 1996 r. już 70% PKB zostało wytworzone przez prywatne przedsiębiorstwa (Schrader, Laaser 1997, s. 21–26, 40–43).

W latach 1991–1994 Litwę dotknął głęboki kryzys gospodarczy, któremu towarzyszył gwałtowny wzrost inflacji, np. w 1991 r. stopa inflacji wyniosła 225%. PKB w latach 1991–1994 zmniejszył się odpowiednio o 5,7%, 21,3%, 16,2% i 9,8% (Borko 2005, s. 214–215). Recesja była spowodowana trudnościami z przestawianiem gospodarki na tory rynkowe, znacznym ograniczeniem powizań z gospodarką byłego ZSRR i załamaniem się popytu wewnętrznego. Jednakże rządowi za pomocą metody szokowej udało się szybko ustabilizować pieniądź, przy czym

kluczowe znaczenie miało wprowadzenie tzw. zarządu waluty (*currency board*). Polegało to na ustaleniu sztywnego kursu lita do dolara, a od 2002 r. do euro (1 EUR = 3,4528 LTL) i pełnym pokryciu obiegu pieniężnego zasobami dewizowymi kraju.

W 1995 r. gospodarka litewska weszła na ścieżkę wzrostu gospodarczego, ale w 1999 r. z powodu kryzysu finansowego w Rosji ponownie odnotowano spadek tempa wzrostu gospodarczego (PKB zmniejszył się o 3,9%). W latach 2000–2007 Litwa należała do najszybciej rozwijających się krajów w Europie – jej PKB zwiększał się w tym czasie średnio o 8,5% rocznie (zob. tabela 1), podczas gdy kraje strefy euro w tym czasie rozwijały się w tempie 2% rocznie.

Tabela 1. Tempo wzrostu PKB w krajach bałtyckich i EU27 w latach 2001–2013 (w %)

Lata	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	3,9	2,0	1,3	1,3	2,5	2,0	3,2	2,9
Łotwa	6,9	8,0	6,5	7,2	8,7	10,6	12,2	10,0
Litwa	3,3	6,7	6,9	10,2	7,4	7,8	7,8	9,8
Estonia	10,0	7,5	7,9	7,6	7,2	9,4	10,1	7,5
Lata	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	1Q 2015
EU27/28	0,7	-4,2	2,1	1,7	-0,4	0,1	1,3	0,1
Łotwa	-2,8	-17,8	-1,3	5,3	5,2	4,1	2,4	2,1
Litwa	2,9	-14,8	1,6	6,0	3,7	3,3	2,9	1,5
Estonia	-4,2	-14,1	2,6	9,6	3,9	0,8	2,1	1,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, www.eurostat.ec.europa.eu (data dostępu: 21.01.2015).

Podstawą sukcesów gospodarczych kraju było kilka czynników: wzrost wydajności pracy dzięki wysokiej jakości czynnika ludzkiego, szybka prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych (w rękach państwa pozostały tylko przedsiębiorstwa o dużym znaczeniu dla bezpieczeństwa kraju, np. kolej i przedsiębiorstwa energetyczne), odejście od subwencjonowania nieefektywnej produkcji przemysłowej, stabilizacja pieniądza, obniżenie opodatkowania przedsiębiorstw, szerokie otwarcie gospodarki narodowej na zagraniczne inwestycje bezpośrednie i portfelowe oraz napływ środków pomocowych z Unii Europejskiej. Jednak najważniejszym motorem szybkiego rozwoju gospodarczego kraju był dynamiczny wzrost prywatnej konsumpcji stymulowany nisko oprocentowanymi kredytami konsumpcyjnymi i mieszkaniowymi, najczęściej zaciąganimi w euro. Dzięki du-

żej dynamice konsumpcji zmniejszał się dystans dzielący Litwę od najbogatszych krajów europejskich pod względem poziomu życia. W krótkim czasie Litwa zmodernizowała infrastrukturę transportową i telekomunikacyjną, rozbudowała sieć handlu detalicznego i bazę turystyczną, po części zrestrukturyzowała też rolnictwo i przy aktywnym udziale inwestorów zagranicznych zmodernizowała i zbudowała nowe, konkurencyjne w skali międzynarodowej przedsiębiorstwa, szczególnie w branży elektromaszynowej, farmaceutycznej, spożywczej i drzewno-papierniczej.

Do kryzysowego roku 2009 bardzo dynamicznie zwiększały się obroty handlu zagranicznego Litwy. Miało to duże znaczenie dla jej gospodarki z powodu braku własnych surowców i zbyt małego popytu wewnętrznego uniemożliwiającego uzyskiwanie korzyści skali przy produkcji tylko na potrzeby własnego kraju. Przykładowo – w 2008 r. wartość eksportu towarów w relacji do PKB wynosiła 51,9%. Na początku lat 90. XX wieku litewski handel zagraniczny w dużym stopniu przeorientował się z rynku rosyjskiego na rynki zachodnie. Na mocy umowy o wolnym handlu z krajami UE, która weszła w życie 1 stycznia 1995 r., UE od razu zniosła cła na towary przemysłowe, a Litwa na początku 1998 r. W latach 1995–2008 wartość litewskiego eksportu towarów wzrosła z 2,1 mld euro do 16,1 mld euro, zaś importu z 2,7 mld euro do 21,1 mld euro. Stopniowo zwiększał się strumień napływających do kraju bezpośrednich inwestycji zagranicznych, czemu sprzyjały szczególnie takie czynniki jak: dostępność wykwalifikowanej siły roboczej, niskie koszty produkcji i utworzenie trzech specjalnych stref ekonomicznych (w Kownie, Kłajpedzie i Szawlach). W 2008 r. wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) przekroczyła 9 mld euro.

Wraz z poprawą sytuacji gospodarczej na Litwie zmniejszała się stopa bezrobocia. O ile w 2002 r. wynosiła 11,3%, o tyle w 2007 r. spadła do 4,2 %, po czym w następnym roku wzrosła do 7,9%. W 2008 r. PKB *per capita* liczony według parytetu siły nabywczej osiągnął poziom 9,6 tys. euro, co stanowiło 51% średniego poziomu PKB na jednego mieszkańca w EU-27.

Na Litwie w okresie transformacji gospodarczej zbudowano nowoczesny system bankowy. Stało się to możliwe dzięki zaangażowaniu się banków zagranicznych, głównie z krajów skandynawskich, w proces restrukturyzacji litewskich banków i powołaniu do życia nowych instytucji kredytowych, w tym unii kredytowych odpowiadających polskim spółdzielczym kasom oszczędnościowo-pożyczkowym. Według danych banku centralnego (Bank of Lithuania) na koniec 2008 r. na Litwie było 9 banków i 8 oddziałów zagranicznych instytucji finansowych, które posiadały łącznie prawie 1 tys. placówek bankowych i zatrudniały 8,6 tys. pracowników. Aktywa sektora bankowego wynosiły wtedy 90 mld LTL, czyli 26,1 mld euro (82% PKB), i były ponad 5 razy wyższe niż w 2002 r.

Stopniowo zwiększał się udział inwestorów zagranicznych w kapitale akcyjnym banków litewskich i pod koniec 2008 r. przekroczył 90%. Tak wysoki udział kapitału zagranicznego w sektorze bankowym (jeden z najwyższych w krajach

Europy Środkowo-Wschodniej) na Litwie nie był postrzegany jako zagrożenie interesów narodowych. Trzy największe banki na Litwie to dwa banki należące do szwedzkich grup bankowych: AB SEB Bankas i Swedbank AB oraz będący w rękach norweskich bank DnB NOR (Gostomski 2010, s. 210–211).

Głównym czynnikiem rozwoju sektora bankowego na Litwie był gwałtowny wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe i konsumpcyjne, za którym z powodu niskiej stopy oszczędności w kraju nie nadążał wzrost depozytów bankowych. Na koniec 2008 r. kredyty dla podmiotów finansowych wynosiły 71,5 mld LTL, a depozyty od sektora niefinansowego tylko 38,8 mld LTL. Banki były więc zmuszone do poszukiwania brakujących środków na finansowanie akcji kredytowej za granicą. W efekcie ich zobowiązania wobec banków zagranicznych wynosiły aż 47% pasywów litewskiego systemu bankowego (Bank of Lithuania 2009).

Przyczyny i skutki kryzysu gospodarczego

W drugiej połowie 2008 r. i w 2009 r. na Litwie wystąpił równie głęboki jak na Łotwie czy w Grecji kryzys gospodarczy. Został on spowodowany zarówno czynnikami zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi. Na skutek globalnego kryzysu gospodarczego i finansowego załamał się litewski eksport i zmniejszył import, co pociągnęło za sobą spadek produkcji krajowej i drastyczny wzrost bezrobocia. Pod koniec 2008 r. pękła bańka spekulacyjna na rynku nieruchomości mieszkaniowych, która była rezultatem zbyt ofensywnej polityki kredytowej banków z kapitałem zagranicznym. Mimo obniżki cen mieszkań w Wilnie i w innych miastach drastycznie spadła sprzedaż mieszkań, co pociągnęło za sobą redukcję produkcji w sektorze budowlanym. Niskie oprocentowanie także kredytów konsumpcyjnych i często lekkomyślne podejście gospodarstw domowych do kredytów doprowadziło do ich olbrzymiego zadłużenia w bankach, którego w okresie recesji przy wzrastającym bezrobociu i spadku dochodów, nie były one w stanie regularnie spłacać. Odpowiedzią banków, głównie z kapitałem skandynawskim, w tej sytuacji było drastyczne ograniczenie wolumenu udzielanych kredytów, co jeszcze bardziej pogorszyło sytuację gospodarczą kraju.

O głębokości kryzysu gospodarczego na Litwie świadczy spadek tempa wzrostu gospodarczego z 9,8% w 2007 r. do 2,9% w 2008 r. i –14,8% w 2009 r. Kryzys dotknął najbardziej sektor budowlany, w którym wartość sprzedaży w 2009 r. zmalała aż o 39%. W tym samym roku produkcja chemiczna spadła o 19%. Jednocześnie zmniejszył się eksport o 27% i skurczyła konsumpcja prywatna o prawie 18%, a liczba zarejestrowanych nowych samochodów zmniejszyła się aż o 66%. Jednocześnie stopa bezrobocia wzrosła z 5,8% w 2008 r. do 13,7% w 2009 r. i 17,8% w 2010 r. (bezrobocie wśród młodych ludzi było na poziomie aż 35%) i spadły wynagrodzenia pracowników. Litwini zaczęli więc płacić rachunki za życie ponad stan w poprzednich latach. Kryzys brutalnie pokazał, że na dłuższą

metę nie można utrzymywać sytuacji, w której wynagrodzenia w gospodarce narodowej rosną szybciej niż wydajność pracy. Tym niekorzystnym zjawiskom towarzyszyło drastyczne pogorszenie się stan finansów publicznych Litwy: deficyt budżetowy zwiększył się z 3,3% PKB w 2008 r. do 8,9% PKB w 2009 r. W kraju nie sprawdził się model rozwoju gospodarczego oparty głównie na wzroście konsumpcji prywatnej, w dużym stopniu finansowanej zagranicznymi kredytami. Oczywiście stało się, że gospodarstwa domowe muszą więcej oszczędzać (Wirtschaftstrends Litauen... 2011).

Przezwyciężenie kryzysu i spełnienie kryteriów konwergencji przez Litwę

Pod koniec 2008 r. zmienił się rząd na Litwie. Nowy centroprawicowy rząd, w przeciwieństwie do Łotwy czy Grecji, nie zwrócił się o pomoc finansową do Międzynarodowego Funduszu Walutowego i zdecydował własnymi siłami przezwyciężyć kryzys. Na rząd wywierano naciski, aby zrezygnował z powiązania lita z euro i doprowadził do jego dewaluacji, co miało ożywić litewski eksport. Jednakże naruszyłoby to stabilność systemu bankowego kraju i utrudniło przystąpienie Litwy do strefy euro. Dlatego rząd nie uległ tym naciskom. Zaczął on realizować drastyczny program oszczędnościowy i podniósł podatki w celu uzdrowienia finansów publicznych. Na szczęście na Litwie nie trzeba było ratować banków, jak było to konieczne w wielu krajach europejskich. W latach 2009–2010 podjęto tam następujące działania w celu wyjścia z kryzysu:

1. podniesiono stawkę podatku dochodowego z 19% do 21%;
2. obniżono emerytury średnio o 8%;
3. zamrożono płacę minimalną;
4. zaostrzono warunki uzyskiwania zasiłku przez osoby bezrobotne i zredukowano o 38% jego wysokość;
5. ograniczono pensje w sferze budżetowej w zależności od ich wysokości o 4%–12% (Grużewskis, Baziene 2013; *Państwa bałtyckie...* 2010, s. 57–59).

Oprócz tych działań rząd litewski w lutym 2009 r. przyjął plan pobudzania koniunktury gospodarczej opiewający na 5,7 mld litów (1,65 mld euro). Plan ten zakładał zwiększenie możliwości finansowania przedsiębiorstw, poprawę efektywności energetycznej budynków, wspieranie eksportu i inwestycji, a także przyspieszenie wykorzystania środków pomocowych z UE (*Litwa zatwierdziła...* 2009).

Litwa zdołała szybko uporządkować swoje finanse publiczne, ale doprowadziło to do zaostrzenia sytuacji społecznej i wywołało kolejną falę emigracji, głównie do starych krajów unijnych młodych ludzi, którzy z reguły na stałe opuszczają kraj ojczysty. Od 2010 r. wszystkie wskaźniki makroekonomiczne zaczęły się polepszać, a od 2011 r. Litwa należy do najszybciej rozwijających się krajów unijnych (zob. tab. 2).

Tabela 2. Litwa: podstawowe dane makroekonomiczne, lata 2008–2014

Lp.	Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Dynamika PKB (w %)	2,8	-14,9	1,5	6,0	3,7	3,5	2,9
2	PKB <i>per capita</i> (tys. euro)	9,6	8,0	8,9	10,2	11,0	11,7	12,1
3	Stopa inflacji (w %)	10,9	4,5	1,3	4,1	3,2	1,2	0,3
4	Stopa bezrobocia (w %)	5,8	13,7	17,8	15,3	13,3	11,8	11,2
5	Deficyt budżetowy (w % PKB)	3,3	8,9	7,1	5,5	3,2	2,6	1,2
6	Dług publiczny (w % PKB)	15,6	29,3	38,2	38,5	40,7	39,4	40,2
7	Bezpośrednie inwestycje zagran. (stan w mld euro)	9,1	9,6	10,2	14,3	12,1	16,9	16,1
8	Zadłużenie zagraniczne brutto (w mld euro)	23,0	23,1	23,6	34,8	33,3	24,1	25,4
9	Rezerwy dewizowe (w mld euro)	4,5	4,4	4,8	8,8	8,2	7,8	7,3
10	Eksport towarów (w mld euro)	16,1	11,8	15,3	20,2	23,0	24,6	24,4
11	Import towarów (w mld euro)	21,1	13,1	17,7	22,6	24,9	26,6	26,5
12	Saldo obrotów hz (w mld euro)	-5,0	-1,3	-2,4	-2,4	-1,9	-2,0	-2,1

Źródło: *Wirtschaftsdaten kompakt: Litauen, Stand: Mai 2011*, www.gtai.de, *Wirtschaftsdaten kompakt: Litauen, Stand: Mai 2013*, www.gtai.de, *Wirtschaftsdaten kompakt: Litauen, Stand: November 2014*, www.gtai.de, *Wirtschaftsdaten kompakt: Litauen, Stand: Mai 2015*, www.gtai.de (data dostępu: 15.07.2015).

W 2014 r. PKB Litwy wzrósł o 3,6% w stosunku do roku poprzedniego. Stopa inflacji, która w 2008 r. wynosiła 10,9%, spadła w 2014 r. do 0,3%, a deficyt budżetowy w tym okresie obniżył się z 3,39% do 1,2%. Mniejszy postęp osiągnięto jedynie w zakresie zwalczania bezrobocia, które w 2014 r. wynosiło 11,2%. Najważniejszym czynnikiem wzrostu gospodarczego na początku nowej dekady były wydatki inwestycyjne: publiczne i prywatne. Był to efekt odłożonych nakładów inwestycyjnych w latach 2008–2010 i postępującej stabilizacji na rynku nieruchomości. Wzrósł też eksport – o ponad 60% w stosunku do 2010 r., czemu sprzyjała dobra koniunktura u ważnych partnerów handlowych Litwy (Rosja, Polska, Szwecja, Łotwa), a także obniżenie krajowych kosztów produkcji.

Proces zastępowania lita wspólną walutą europejską

W kwietniu 2014 r. Sejm Litwy przyjął ustawę o wprowadzeniu 1 stycznia 2015 r. euro. Określiła ona zasady i technikę wymiany litów na euro. Z szacunków ilościowych wpływu wprowadzenia euro na życie gospodarcze i społeczne przepro-

wadzonych przez bank centralny Litwy wynika, że przyczyni się to do rozwoju gospodarki i dobrobytu mieszkańców poprzez:

1. eliminację kosztów wymiany waluty i ryzyka kursowego przy realizacji transakcji handlowych rozliczanych w euro;
2. obniżenie stóp procentowych i łatwiejszy dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów, co pozwoli w latach 2015–2022 zaoszczędzić osobom prywatnym, firmom i państwu około 1,1 mld euro;
3. wzrost obrotów handlowych z krajami strefy euro (prognozuje się, że w ciągu 8 lat zwiększą się one o 5–10%);
4. wzrost atrakcyjności Litwy w ocenie inwestorów zagranicznych, co przełoży się na tworzenie nowych miejsc pracy;
5. umocnienie stabilności ekonomicznej kraju, gdyż w razie potrzeby Litwa będzie mogła korzystać z europejskich mechanizmów stabilizacyjnych (*Na Litwę wchodzi...* 2014).

Przykład Estonii i Łotwy, krajów o podobnej strukturze gospodarczej, które wcześniej wprowadziły euro, wskazuje, że uzyskanie przez Litwę wymienionych korzyści jest realne. Niezmiernie ważne dla Litwy są względy polityczne przystąpienia do strefy euro. Panuje bowiem powszechne przekonanie, że im bliżej Litwa będzie Zachodu, tym mniej będzie zagrożona ekspansjonistyczną polityką Rosji. Sądzi się też, że funkcjonowanie na Litwie euro pozwoli zrzucić przypisywaną jej etykietę rynku wschodzącego.

W czerwcu 2014 r. Komisja Europejska poinformowała o spełnieniu przez Litwę kryteriów konwergencji określonych w Traktacie z Maastricht. Średnia stopa inflacji w okresie 12 miesięcy do kwietnia 2014 r. na Litwie wyniosła 0,6% i była znacznie niższa od wielkości referencyjnej wynoszącej 1,7%. Komisja uznała też za prawdopodobne kształtowanie się inflacji poniżej tej wielkości w najbliższych latach. Litwa spełniła też kryteria fiskalne przynależności do strefy euro: deficyt budżetowy wyniósł 2,1% PKB, a dług publiczny 39,4%, a więc również znacznie poniżej wielkości referencyjnych. Nie było też żadnych problemów ze stabilnością kursu lita do euro, który od wielu lat był kursem sztywnym. W tej sytuacji Komisja Europejska poparła wniosek Litwy o przyjęcie jej do strefy euro. Jeszcze w czerwcu 2014 r. Litwa uzyskała polityczne poparcie w sprawie wprowadzenia euro szczytu przywódców państw członkowskich UE. Inicjatywę tę poparł też Parlament Europejski. Ostatecznie Rada UE zatwierdziła przyjęcie Litwy do strefy euro z dniem 1 stycznia 2015 r., przy czym kurs przeliczeniowy określono na poziomie: 1 EUR = 3,4528 LTL.

Wymiana litów na euro była wielkim przedsięwzięciem logistycznym. Eurobanknoty Litwa pożyczyła od Bundesbanku (132 mln sztuk banknotów o łącznej wadze 114 t). Zostaną one zwrócone w 2016 r., gdy Litwa otrzyma specjalnie dla niej wydrukowane banknoty. Monety w potrzebnej ilości zostały wybite na Litwie. Podjęto odpowiednie środki przeciwdziałające podwyżkom cen w okresie wprowadzania euro. Ustanowiono wymóg podawania w okresie od 28 sierpnia

2014 r. do końca czerwca 2015 r. cen zarówno w litach, jak i w euro. Stowarzyszenia konsumenckie obserwowały przeliczanie i podawanie cen. Europejski Bank Centralny oraz banki komercyjne przeprowadziły kampanię informującą o cechach i zabezpieczeniach eurobanknotów euro.

Wymiana litów rozpoczęła się 1 stycznia 2015 r. Od tego dnia w bankomatach można było już otrzymać euro. W celu ułatwienia wymiany zachęcano klientów do wcześniejszego wpłacenia litów na konta bankowe. Następnie były one automatycznie przeliczane na euro. Przeliczono też automatycznie na euro według oficjalnego kursu pensje, emerytury kredyty oraz wszelkie inne należności i zobowiązania. W okresie od 1 do 15 stycznia 2015 r. w obiegu funkcjonowały równolegle lit i euro, ale resztę wydawano tylko w euro. Cały czas monitorowano ceny, a klienci mogli zgłaszać odpowiednim władzom przypadki nieuzasadnionych podwyżek cen i nadużyć w procesie wymiany waluty. Bezpлатnie wymieniać litów na euro można było w placówkach bankowych – przez pierwsze półrocze we wszystkich placówkach bankowych i pocztowych, do końca 2015 r. będzie to możliwe w wydzielonych placówkach bankowych w dużych miastach, a po upływie tego okresu w oddziałach litewskiego banku centralnego.

Litwa po przystąpieniu do strefy euro miała obowiązek wniesienia do EBC odpowiedniego kapitału udziałowego oraz przekazania mu części swoich rezerw dewizowych. Bank Litwy stał się członkiem Eurosystemu skupiającego wszystkie banki centralne strefy euro, a trzy największe litewskie banki komercyjne zostały włączone do wspólnego europejskiego nadzoru bankowego przy EBC. Wraz z przystąpieniem Litwy do strefy euro wszedł w życie nowy system rotacji prawa głosowania w Radzie EBC.

Nie potwierdziły się obawy Litwinów, że nowa waluta przyniesie ze sobą wzrost cen. Niewielkie podwyżki wystąpiły jedynie w usługach. Na początku 2015 r. odnotowano nawet niewielką deflację, spowodowaną głównie spadkiem cen paliw płynnych.

Zakończenie

Litwa jest najmłodszym krajem należącym do strefy euro. Jej społeczeństwo musiało zapłacić wysoką cenę za przezwycięzenie kryzysu gospodarczego i ustabilizowanie finansów państwa. Jednakże dążenie do silniejszej integracji gospodarczej z krajami Europy Zachodniej poprzez posiadanie wspólnej waluty europejskiej sprawiło, że stopniowo rosło poparcie Litwinów dla euro. Proces wprowadzenia euro przebiegał bez zakłóceń. Nie odnotowano znaczących podwyżek cen. Koszty z przejścia gospodarki litewskiej na euro są znacznie wyższe niż koszty z tym związane, z uwzględnieniem wpłat do Europejskiego Funduszu Stabilności do 2020 r., które szacowane są na 600 mln euro. Przyjęcie euro wyeliminowało ryzyko dewaluacji waluty, co sprzyja wzrostowi eksportu i inwestycji. Z wpro-

dzenia euro i związanej z tym eliminacji kosztów wymiany waluty krajowej na euro najbardziej zadowoleni są przedsiębiorcy uczestniczący w międzynarodowym obrocie gospodarczym. Litwa, będąc w strefie euro, czuje się silniej związana z centrum Europy i bardziej niezależna od Rosji. Jednocześnie w wyniku objęcia jej mechanizmami solidarnościowymi strefy euro może liczyć na pomoc finansową w razie kryzysu. Kraj jest więc postrzegany przez inwestorów zagranicznych jako bardziej stabilny. Oczekiwane korzyści polityczne i ekonomiczne z przyjęcia euro dają już o sobie znać.

Bibliografia

- Bank of Lithuania (2009), *Annual Report 2008*, Vilnius.
- Borko H. (2005), *Republika Litewska jako partner gospodarczy Polski* [w:] *Gospodarcze sąsiedztwo Polski w warunkach transformacji*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa.
- Gostomski E. (2010), *Bankowość międzynarodowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Grużewskis B., Baziene I. (2013), *Die wirtschaftliche und soziale Situation in den baltischen Staaten: Litauen*, Europäischer Wirtschafts- und Sozialausschuss, www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-150-de-c.pdf.
- Litwa zatwierdziła plan pobudzania gospodarki* (2009), forsal.pl., http://forsal.pl/artykuly/116053,litwa_zatwierdzila_plan_pobudzenia_gospodarki.html.
- Na Litwę wchodzi euro. Co warto wiedzieć?* (2014), euras.lt, www.lb.lt/euras_ateina_i_lietuva_pl.
- Państwa bałtyckie i Europy Wschodniej. Reakcja na światowy kryzys gospodarczy i regionalny kryzys gazowy* (2010), K. Falkowski i E. Teichmann (red.), SGH w Warszawie, Warszawa.
- Schrader K., Laaser L. (1997), *Der Transformationsprozess in den baltischen Staaten: ordnungspolitische Fortschritte und strukturelle Anpassungsprozesse*, Kiel Working Papers No 783, Kiel.
- Wirtschaftsdaten kompakt: Litauen, Stand: Mai 2011* (2011), www.gtai.de.
- Wirtschaftsdaten kompakt: Litauen, Stand: Mai 2013*, www.gtai.de.
- Wirtschaftsdaten kompakt: Litauen, Stand: November 2014*, www.gtai.de.
- Wirtschaftstrends Litauen, Jahreswechsel 2010/2011* (2011), Germany Trade and Invest, Gesellschaft für Außenwirtschaft und Standortmarketing mbH, www.ahk-balt.org/fileadmin/ahk_baltikum/Publikationen/GTAI/Litauen/Wirtschaftstrends_Litauen_Jahreswechsel_2011_12.pdf.

Streszczenie

Przedmiotem opracowania jest droga, jaką przebyła Litwa w okresie od zapoczątkowania transformacji gospodarczej na początku lat 90. XX wieku do wprowadzenia euro 1 stycznia 2015 r. Przeprowadzono krótką analizę czynników dynamizujących i hamujących rozwój gospodarki litewskiej, a następnie przedstawiono działania podjęte w celu przezwyciężenia kryzysu, który bardzo boleśnie dał się Litwinom we znaki w 2009 r., oraz opisano wysiłki na rzecz spełnienia kryteriów konwergencji zapisanych w Traktacie z Maastricht. W końcowej części opracowania skoncentrowano się na aspektach technicznych wprowadzenia euro i nakreślono oczekiwane korzyści z przystąpienia Litwy do strefy euro.

Słowa kluczowe: lit, euro, kryteria konwergencji

Summary

The Lithuanian Way to European Monetary Union

The main purpose of this paper is to show the Lithuanian way to European Monetary Union in the period since the initiation of the economic transformation in that country in the early 1990s. At first, a brief analysis of the factors which impede and make the development of the Lithuanian economy more dynamic is made. Then the measures taken to overcome the crisis which badly affected the Lithuanian economy in 2009, and efforts to meet the convergence criteria of the Maastricht Treaty, are described. The final part of the study focuses on the technical aspects of the introduction of the euro and outlines the expected benefits for Lithuania related to the accession to the eurozone.

Key words: litas, euro, euro convergence criteria

JEL: F36, N94